

ग्रंथालय सेवांवर कृत्रिम बुद्धिमत्ता (AI) चा प्रभाव

डॉ. गुलशन डी. कुथे

ग्रंथपाल, लोकमान्य टिळक महाविद्यालय, वणी

Corresponding Author – डॉ. गुलशन डी. कुथे

DOI - 10.5281/zenodo.15250625

गोषवारा:

अलिकडच्या वर्षात ग्रंथालय सेवांमध्ये कृत्रिम बुद्धिमत्ता (AI) च्या एकत्रीकरणाला गती मिळाली आहे, ज्याने पारंपारिक ऑपरेशन्समध्ये क्रांती घडवून आणण्याचे आणि वापरकर्त्यांचे अनुभव वाढवण्याचे आश्वासन दिले आहे. भारतीय ग्रंथालय व्यावसायिकांमधील जागरूकता, दृष्टीकोन आणि आव्हानांचे मूल्यमापन करण्याच्या उद्देशाने हा शोधनिबंध भारतातील ग्रंथालय सेवांवर AI प्रभाव शोधतो. ग्रंथालयातील विद्यमान AI ऍप्लिकेशन्सच्या साहित्याचे व्यापक पुनरावलोकन आणि विश्लेषणाद्वारे, संशोधन वर्धित कार्यक्षमता, सुधारित प्रवेशयोग्यता, डेटा-चालित निर्णय घेणे आणि वैयक्तिक वापरकर्ता अनुभवांसह AI च्या संभाव्य फायद्यांचे परीक्षण करते. तथापि, जबाबदार AI अंमलबजावणीसाठी डेटा गोपनीयता, अल्गोरिदमिक पूर्वाग्रह आणि नैतिक विचार यासारख्या आव्हानांना काळजीपूर्वक संबोधित करणे आवश्यक आहे. ग्रंथपालांनी स्वतःला आणि भागधारकांना शिक्षित करून, AI साधनांचा प्रयोग करून आणि उदयोन्मुख ट्रेंड आणि नवकल्पनांबद्दल माहिती देऊन AI च्या भविष्यासाठी तयार होण्याच्या गरजेवर या अभ्यासात भर देण्यात आला आहे. AI संभाव्यतः मानवी बुद्धिमत्तेची जागा घेत असल्याबद्दल चिंता असूनही, त्याच्या विचारशील एकात्मतेमध्ये भारतातील ग्रंथालय सेवांमध्ये परिवर्तन घडवून आणण्याची ताकद आहे, ज्यामुळे नाविन्य आणि वाढीसाठी नवीन संधी उपलब्ध आहेत.

कीवर्ड : आर्टिफिशियल इंटेलिजन्स (एआय), लायब्ररी सर्व्हिसेस, अल टूल्स, ऑटोमेशन

परिचय:

अलिकडच्या वर्षात, ग्रंथालय सेवांमध्ये कृत्रिम बुद्धिमत्ता (AI) च्या एकत्रीकरणाला गती मिळाली आहे. आर्टिफिशियल इंटेलिजन्स (AI) हा ग्रंथालयांमध्ये वाढणारा ट्रेंड आहे, ज्यामुळे संगणकांना मानवी बुद्धिमत्तेची आवश्यकता असणारी कार्ये करण्यास सक्षम करते. मानवी बुद्धिमत्तेला टक्कर देणारी यंत्रे विकसित करणे हे अंतिम उद्दिष्ट आहे, जे ग्रंथपालांवर परिणाम करतात. एआय ऍप्लिकेशन्समध्ये संदर्भ सेवा, पुस्तक वाचन रोबोट्स आणि इमर्सिव लर्निंगसाठी व्हर्च्युअल रिअॅलिटीसाठी तज्ञ प्रणाली समाविष्ट आहेत. ग्रंथपालांना ते परके वाटू शकत असले

तरी, AI लायब्ररी ऑपरेशन्स आणि सेवा वाढवेल, त्यांना डिजिटल समाजात अधिक संबंधित बनवेल.

नियमित कामकाज आणि सेवांमध्ये लक्षणीय वाढ करून ग्रंथालय क्षेत्रात क्रांती घडवून आणण्याची AI कडे क्षमता आहे. पारंपारिकपणे, लायब्ररी फंक्शन्समध्ये व्यावसायिकांकडून पुनरावृत्ती होणारी कार्ये समाविष्ट असतात, वापरकर्ता सेवांपासून ते तांत्रिक उपक्रम जसे की कॅटलॉगिंग आणि मेटाडेटा व्यवस्थापन. तथापि, ही कार्ये वेळखाऊ असतात आणि अनेकदा व्यावसायिक वाढ आणि ग्रंथालय वाढीच्या संधींपासून वंचित राहतात.

स्मार्ट किंवा "बुद्धिमान" लायब्ररींच्या उदयामुळे, कोविड-19 साथीच्या रोगामुळे वेग वाढला,

ज्यामुळे AI वर अवलंबून राहण्याचे प्रमाण वाढले आहे. हा पेपर लायब्ररीमध्ये AI च्या वापरबाबत भारतीय ग्रंथालय व्यावसायिकांच्या दृष्टीकोनांचा शोध घेतो. AI बदल त्यांचे ज्ञान, जागरूकता आणि दृश्ये तसेच ते सादर करत असलेली आव्हाने आणि संधी समजून घेणे हे त्याचे उद्दिष्ट आहे.

व्याख्या:

एआय म्हणजे काय?

अ) कृत्रिम बुद्धिमत्ता, किंवा AI, हे तंत्रज्ञान आहे जे संगणक आणि मशीन्सना मानवी बुद्धिमत्ता आणि समस्या सोडवण्याच्या क्षमतांचे अनुकरण करण्यास सक्षम करते.

ब) आर्टिफिशियल इंटेलिजेंस (AI) ही संज्ञा एमेरिटस स्टॅनफोर्ड प्रोफेसर जॉन मॅककार्थी यांनी १९५५ मध्ये तयार केली होती, ज्याची व्याख्या त्यांनी "बुद्धिमान मशीन बनवण्याचे विज्ञान आणि अभियांत्रिकी" अशी केली होती. बुद्धिबळ खेळण्यासारख्या चतुराईने वागण्यासाठी मानव प्रोग्राम मशीनला बऱ्याच संशोधनात दाखवले आहे, परंतु, आज आम्ही अशा मशीनवर भर देतो जे शिकू शकतात, कमीतकमी काही प्रमाणात मनुष्यांप्रमाणेच.

ग्रंथालय सेवांमध्ये AI ची तयारी कशी करावी:

भविष्यात लायब्ररी सेवांमध्ये AI च्या एकीकरणासाठी तयार होण्यासाठी, ग्रंथपालांनी स्वतःला आणि त्यांच्या ग्राहकांना AI च्या मूलभूत गोष्टींबद्दल तसेच त्यांच्या संभाव्य कमतरतांबद्दल शिक्षित केले पाहिजे. AI स्टॅकहोल्डर्स आणि वापरकर्त्यांसोबत गुंतणे त्यांच्या गरजा, अपेक्षा, अभिप्राय आणि चिंता समजून घेण्यासाठी महत्त्वपूर्ण आहे. याव्यतिरिक्त, एआय टूल्स आणि तंत्रज्ञानाची क्षमता आणि मर्यादा पूर्णपणे समजून घेण्यासाठी, ग्रंथपालांनी त्यांच्यासह प्रयोग केले पाहिजेत. त्यांनी परिणामकारकता, प्रासंगिकता, विविधता, गुणवत्ता, प्रवेशयोग्यता, उपयोगिता आणि समाधान या संदर्भात

AI चे परिणाम आणि परिणामांचे देखील मूल्यांकन केले पाहिजे. त्यांची रणनीती आणि कौशल्ये योग्यरित्या सुधारण्यासाठी, त्यांना AI मधील नवीन आणि विकसनशील ऍप्लिकेशन्स, शक्यता, समस्या आणि नवकल्पनांसह नवीनतम घडामोडींची माहिती ठेवणे देखील आवश्यक आहे.

ग्रंथालय सेवांमध्ये AI अनुप्रयोग:

कॅटलॉगिंग, वर्गीकरण, शिफारस, संदर्भ, शोध आणि संरक्षण यासह अनेक लायब्ररी फंक्शन्सना एआयच्या वापराचा फायदा होऊ शकतो.

AI ग्रंथपालांना मदत करू शकते, उदाहरणार्थ, मेटाडेटा विकसित करणे आणि काढणे स्वयंचलित करणे, ग्रंथसूची नोंदीची क्षमता आणि सुसंगतता सुधारणे आणि चुका आणि विसंगती शोधणे आणि सुधारणे.

वापरकर्त्यांच्या आवडीनिवडी, वर्तन आणि संदर्भावर आधारित, AI ग्रंथपालांना त्यांच्या ग्राहकांसाठी अनुकूल आणि समर्पक सूचना करण्यात मदत करू शकते.

नैसर्गिक भाषा प्रक्रिया आणि सिमेंटिक विश्लेषणाचा वापर करून, कृत्रिम बुद्धिमत्ता (AI) ग्रंथपालांना विविध प्रकारच्या क्लिष्ट आणि विविध विनंत्यांना प्रतिसाद देण्यास मदत करू शकते. शिवाय, डेटा मायनिंग आणि मशीन लर्निंगचा वापर करून, AI माहितीच्या वातावरणात नवीन आणि विकसनशील विषय, नमुने आणि ट्रेंड शोधण्यात ग्रंथपालांना मदत ग्रंथालायांवर AI चे महत्त्वपूर्ण फायदे. येथे पाच मुख्य मार्ग आहेत:

१. **व्यावसायिक माहिती** : शोध परिणाम आणि लायब्ररी कॅटलॉगची अचूकता सुधारण्यासाठी AI चा वापर केला जात आहे. ग्रंथपाल हे एआय टूल्स डिझाइन करण्यात आणि त्यांचा वापर कसा करावा याबद्दल लोकांना शिक्षित करण्यात गुंतलेले आहेत.

२. **लायब्ररी ऑपरेशन्स** : AI म्हणजे डेटा माइग्रेशन आणि शेल्फ मॅनेजमेंट यांसारखी नियमित कामे

स्वयंचलित करणे. काही लायब्ररी रोबोटिक स्टोरेज आणि रिट्रीव्हल सिस्टमसह प्रयोग करत आहेत.

३. वापरकर्ता सेवा : AI चॅटबॉट्स वापरकर्त्यांच्या प्रश्नांची उत्तरे देण्यासाठी आणि वैयक्तिक शिफारसी देण्यासाठी वापरल्या जात आहेत. लायब्ररी डिजिटल सामग्रीची सुलभता सुधारण्यासाठी AI वापरत आहेत.

४. डेटा आणि एआय साक्षरता: ग्रंथालये संरक्षकांना त्यांना समजून घेण्यासाठी आवश्यक कौशल्ये विकसित करण्यात मदत करत आहेत आणि AI वापरत आहेत.

५. लायब्ररी विश्लेषण: लायब्ररी डेटाचे रिअल टाइममध्ये विश्लेषण करण्यासाठी AI चा वापर केला जात आहे, जे ग्रंथपालांना सेवा सुधारण्यात आणि चांगले निर्णय घेण्यास मदत करू शकतात.

उद्दिष्ट :

लायब्ररीवर AI चा प्रभाव तपासणे हा प्राथमिक उद्देश आहे.

1. AI बाबत भारतीय ग्रंथालय व्यावसायिकांच्या जागरूकता आणि ज्ञानाचे मूल्यांकन करा.
2. लायब्ररीमधील AI च्या संभाव्य फायदे आणि आव्हानांबद्दल त्यांचे दृष्टीकोन एक्सप्लोर करा.
3. AI दत्तक घेण्याशी संबंधित नैतिक विचारांची तपासणी करा.
4. भारतीय ग्रंथालयांमध्ये आधीच लागू केलेली AI साधने आणि सेवा ओळखा.

साहित्याची समीक्षा :

काही संबंधित पुनरावलोकने आढळली :

१) हुसैन, ए. (२०२३) कृत्रिम बुद्धिमत्ता (AI) हे या काळातील उदयोन्मुख तंत्रज्ञानांपैकी एक आहे. हे व्यवसाय, संरक्षण, आरोग्य आणि शिक्षण यासारख्या अनेक व्यवसायांशी निगडित आहे, परंतु ग्रंथालय सेवांमध्ये त्याची भूमिका बुद्धिमान निर्णयांना प्रोत्साहन देईल. AI हे लायब्ररी सेवांमध्ये मोठ्या प्रमाणावर

वापरले जाणारे तंत्रज्ञान आहे जे माहिती तंत्रज्ञानाच्या युगात सर्वोत्तम सेवांचे रूपांतर करू शकते. या पेपरचा उद्देश लायब्ररी ऑपरेशन्समध्ये AI चा वापर हायलाइट करणे आहे. या विषयावर अनेक संशोधन केले गेले आहेत, परंतु ते फक्त काही अनुप्रयोगांना संबोधित करतात. हा पेपर लायब्ररी सेवांमध्ये AI चे फायदे आणि तोटे हायलाइट करतो. AI आणि लायब्ररींचा एक महत्त्वपूर्ण संबंध आहे; तरीही, लायब्ररी सेवांमध्ये AI चा वापर आणि जागरूकता या पेपरमध्ये प्रश्नचिन्ह निर्माण करत आहेत. या अभ्यासामुळे लायब्ररी सेवांमध्ये एआयच्या तैनातीपूर्वी या समस्यांचे निराकरण करण्यात धोरणात्मक भागधारक, ग्रंथपाल आणि क्षेत्रातील विद्वानांना मदत होईल.

२) Okunlaya, R. O (२०२२) आर्टिफिशियल इंटेलिजन्स (AI) हे नवीनतम डिजिटल ट्रान्सफॉर्मेशन (DT) तंत्रज्ञान ट्रेडपैकी एक आहे जे विद्यापीठ ग्रंथालय वापरकर्त्यांना पर्यायी शैक्षणिक सेवा प्रदान करण्यासाठी वापरू शकते. AI शिकणे आणि संशोधनासाठी माहिती पुनर्प्राप्त आणि सामायिक करण्यासाठी बुद्धिमान निर्णयांना प्रोत्साहन देऊ शकते. तथापि, प्रचलित साहित्य विद्यापीठ ग्रंथालयांद्वारे नाविन्यपूर्ण पर्यायी सेवा प्रदान करण्यासाठी AI वापरण्यात कमी दत्तक दराची पुष्टी करते, कारण त्यांच्या धोरणात्मक योजनेत हे गहाळ आहे. संशोधन विकसित करते (AI-LSICF) एक कृत्रिम बुद्धिमत्ता लायब्ररी सेवा नाविन्यपूर्ण वैचारिक फ्रेमवर्क जे डिजिटल परिवर्तन साध्य करण्यासाठी मूल्यवर्धित नाविन्यपूर्ण लायब्ररी सेवा वितरीत करण्यासाठी AI तंत्रज्ञानाचा वापर कसा करता येईल याबद्दल नवीन अंतर्दृष्टी प्रदान करते. हे ग्रंथालय आणि माहिती व्यावसायिकांना प्रभावी सेवा प्रदान करण्यासाठी AI चा अवलंब करण्यास प्रोत्साहित करेल.

३) Yusuf, T. I. (२०२२) विकसित देशांमध्ये कृत्रिम बुद्धिमत्ता (AI) च्या वाढत्या उपस्थितीमुळे, हा पेपर नायजेरियातील शैक्षणिक ग्रंथालयांमध्ये प्रभावी ग्रंथालय सेवांसाठी कृत्रिम बुद्धिमत्तेचा अवलंब

करण्याकडे लक्ष देतो. पेपरमध्ये आर्टिफिशियल इंटेलिजन्सच्या संकल्पनेचे वर्णन केले आहे आणि त्याचे मूळ शोधले आहे. याने शैक्षणिक ग्रंथालयांमध्ये कृत्रिम बुद्धिमत्तेचा अवलंब करण्याचा फायदा पुढे प्रस्थापित केला ज्यामध्ये वापरकर्ता-अनुकूल, अनंत कार्ये, इतरांमध्ये जटिल काम करण्याची क्षमता समाविष्ट आहे; आणि कृत्रिम बुद्धिमत्तेचा अवलंब करण्याच्या दिशेने ग्रंथालय व्यवस्थापनासमोरील आव्हाने ज्यात आर्थिक अनिश्चितता, नोकरी गमावणे, तांत्रिक तोटे यांचा समावेश आहे. पेपरने निष्कर्ष काढला की शैक्षणिक ग्रंथालयांमध्ये AI चा अवलंब कार्यक्षम आणि प्रभावी ग्रंथालय सेवा वितरणाचा एक नवीन स्तर स्थापित करत आहे परंतु काही ओळखल्या गेलेल्या आव्हानांमुळे नायजेरियासारख्या विकसनशील देशांमध्ये दत्तक घेण्याचे प्रमाण कमी आहे. लायब्ररीमध्ये एआयच्या वापराच्या नवीनतम मानकांची पूर्तता करण्याच्या दृष्टीने शैक्षणिक ग्रंथालयांसाठी पुढे जाण्यासाठी सरकार आणि ग्रंथालय व्यवस्थापनाने एकत्र येणे आवश्यक आहे, अशी शिफारस पेपरने केली आहे; लायब्ररीच्या सेवा वितरित करण्यासाठी लायब्ररी कर्मचाऱ्यांना कृत्रिम बुद्धिमत्तेच्या वापरासाठी प्रशिक्षण आणि पुनः प्रशिक्षित करणे आवश्यक आहे

संशोधनाचे महत्त्व:

ग्रंथालय सेवांवर AI चा प्रभाव समजून घेणे अनेक कारणांसाठी महत्त्वपूर्ण आहे:

वर्धित कार्यक्षमता: AI नियमित कार्ये स्वयंचलित करू शकते, ज्यामुळे ग्रंथपाल अधिक धोरणात्मक क्रियाकलापांवर लक्ष केंद्रित करू शकतात.

सुधारित प्रवेशयोग्यता: AI-सक्षम प्रणाली वैयक्तिकृत शिफारसी आणि कार्यक्षम शोध परिणाम प्रदान करून वापरकर्त्यांचा अनुभव वाढवू शकतात.

डेटा-चालित निर्णय घेणे: एआय विश्लेषणे संकलन विकास, संसाधन वाटप, माहिती देऊ शकतात. आणि सेवा सुधारणा.

आव्हाने आणि नैतिक चिंता: जबाबदार अंमलबजावणीसाठी AI दत्तक मध्ये पूर्वाग्रह, गोपनीयता आणि पारदर्शकता संबोधित करणे आवश्यक आहे.

एआयचा ग्रंथालय सेवांवर होणारा परिणाम:

लायब्ररीवर AI च्या प्रभावामागील "कसे" आणि "का" शोधून नमूद केलेल्या काही प्रमुख मुद्द्यांवर सखोल नजर टाकणे.

वर्धित शोध आणि शोध:

लायब्ररी शोधाची कल्पना करा जी केवळ तुमचाच नव्हे तर तुमचा हेतू समजते. कीवर्ड AI-पॉर्ड अल्गोरिदम साध्या कीवर्ड जुळण्यापलीकडे जातात. ते तुमच्या शोधाच्या संदर्भाचे विश्लेषण करण्यासाठी आणि समानार्थी शब्द, संबंधित संकल्पना आणि तुमच्या क्वेरीमागील भावना ओळखण्यासाठी नॅचरल लॅंग्वेज प्रोसेसिंग (NLP) वापरतात. यामुळे तुमचा वेळ आणि निराशा वाचवून अधिक संबंधित आणि अचूक शोध परिणाम मिळतात.

वैयक्तिकृत शिफारसी:

यापुढे स्टॅकवर उद्दिष्टपणे भटकणार नाही! AI तुमच्या कर्जाचे विश्लेषण करू शकते. इतिहास, लायब्ररी संसाधनांवरील रेटिंग आणि तुमच्या स्वारस्यांशी जुळणारी नवीन पुस्तके, लेख किंवा ऑडिओबुक सुचवण्यासाठी शोध क्वेरी देखील. ही "बुद्धिमान शिफारस" प्रणाली वैयक्तिक ग्रंथपालाप्रमाणे कार्य करते, लायब्ररीच्या संग्रहातील लपलेल्या रत्नांकडे मार्गदर्शन करते.

सामग्री उपचार आणि व्यवस्थापन:

ग्रंथपाल हे माहितीचे नायक आहेत, परंतु तरीही ते भारावून जाऊ शकतात मोठ्या प्रमाणात डिजिटल सामग्रीद्वारे. मेटाडेटा टॅगिंग (संसाधनांमध्ये वर्णनात्मक लेबले जोडणे) आणि सामग्री वर्गीकरण यांसारख्या कंटाळवाण्याकार्यांना स्वयंचलित करून पुढे जा. हे संग्रह विकास आणि वापरकर्ता प्रतिबद्धता

उपक्रम यासारख्या अधिक धोरणात्मक कार्यासाठी ग्रंथपालांचा वेळ मुक्त करते.

मजकूर आणि डेटा मायनिंग:

लायब्ररी ही माहितीचा खजिना आहे, परंतु त्यातून लपलेले अंतर्दृष्टी अनलॉक करते. प्रचंड डेटासेट आव्हानात्मक असू शकतात. AI-सक्षम मजकूर खाण साधने विद्वत्तापूर्ण लेख किंवा ऐतिहासिक दस्तऐवज यांसारख्या मोठ्या प्रमाणातील मजकूर डेटाचे विश्लेषण करू शकतात. ते नमुने, ट्रेंड आणि नातेसंबंध ओळखू शकतात जे मानवी डोळ्यांद्वारे चुकले जाऊ शकतात. संशोधक आणि ज्ञान शोधणाऱ्यांसाठी एक शक्तिशाली साधन असे दिसते की भिन्न संशोधन क्षेत्रांमधील कनेक्शन उघड करण्यासाठी AI वापरण्याची कल्पना करा.

आभासी संदर्भ सहाय्य:

विशिष्ट पुस्तक शोधण्यात किंवा संशोधन डेटाबेस नेव्हिगेट करण्यासाठी मदत हवी आहे? विसरून जा रांगेत वाट पाहत आहे! AI द्वारे समर्थित चॅटबॉट्स तुमच्या मूलभूत प्रश्नांची उत्तरे देऊ शकतात, लायब्ररी धोरणांद्वारे तुम्हाला मार्गदर्शन करू शकतात आणि तुम्हाला संबंधित संसाधनांकडे निर्देशित करू शकतात. हे आभासी सहाय्यक २४/७ उपलब्ध आहेत, पारंपारिक लायब्ररी तासांच्या पलीकडे विस्तारित समर्थन देतात. ही काही उदाहरणे आहेत.

लायब्ररींमधील AI ची क्षमता यापर्यंत विस्तारते.

सांस्कृतिक वारसा जतन करणे:

AI नुकसान झालेल्या ऐतिहासिक दस्तऐवज किंवा छायाचित्रांचे विश्लेषण आणि पुनर्संचयित करू शकते, भविष्यातील पिढ्यांसाठी त्यांचे अस्तित्व सुनिश्चित करू शकते.

भाषेतील अडथळे तोडणे:

अनुवाद सेवा लायब्ररी संसाधनांचे अनेकांमध्ये भाषांतर करू शकतात. भाषा, माहिती व्यापक प्रेक्षकांसाठी प्रवेशयोग्य बनवते.

संसाधन वाटप अनुकूल करणे:

AI विशिष्ट संसाधनांच्या मागणीचा अंदाज लावण्यासाठी वापरकर्त्यांच्या डेटाचे विश्लेषण करू शकते, लायब्ररींना संपादन आणि संकलन विकासाबद्दल माहितीपूर्ण निर्णय घेण्यास अनुमती देते.

आव्हाने आणि विचार:

AI भरपूर फायदे देत असताना, आव्हाने ओळखणे महत्त्वाचे आहे.

डेटा गोपनीयता:

लायब्ररींनी हे सुनिश्चित करणे आवश्यक आहे की AI सिस्टमद्वारे संकलित केलेला वापरकर्ता डेटा जबाबदारीने वापरला जातो आणि ग्रंथालयांची गरज आहे. नैतिकदृष्ट्या, वापरकर्त्यांच्या गोपनीयतेला सर्वोच्च प्राधान्य आहे. अल्गोरिदमिक पूर्वाग्रह: अल्गोरिदम त्यांना प्रशिक्षित केलेल्या डेटामध्ये उपस्थित पूर्वाग्रह कायम ठेवू शकतात.

लायब्ररीमध्ये AI चे भविष्य:

AI सह ग्रंथालयांचे भविष्य उज्ज्वल आहे. जसजसे AI तंत्रज्ञान विकसित होत आहे, तसतसे आम्ही लायब्ररींमध्ये आणखी नाविन्यपूर्ण अनुप्रयोगांची अपेक्षा करू शकतो, जसे की-

वैयक्तिकृत शिक्षण अनुभव:

AI-सक्षम ट्यूटर सर्व वयोगटातील संरक्षकांना अनुकूल शिक्षण समर्थन प्रदान करू शकतात.

विसर्जित आभासी वास्तव अनुभव:

AI द्वारे क्युरेट केलेल्या VR अनुभवांद्वारे ऐतिहासिक स्थळे किंवा अगदी मानवी शरीराचे अन्वेषण करण्याची कल्पना करा.

AI स्वीकारून, लायब्ररी माहितीच्या भांडारातून शिक्षण आणि शोधाच्या डायनॅमिक हबमध्ये बदलू शकतात, डिजिटल युगात व्यक्ती आणि समुदायांना सक्षम बनवू शकतात.

निष्कर्ष:

भारतीय ग्रंथालय व्यावसायिक ग्रंथालयांमध्ये AI चे संभाव्य फायदे ओळखतात. तथापि, AI मानवी बुद्धिमत्तेची जागा घेणार याबद्दल चिंता कायम आहे. यशस्वी AI अंमलबजावणीमध्ये वापरकर्त्यांची गोपनीयता, निधी, कर्मचारी कौशल्य आणि संस्थात्मक उद्दिष्टांसह संरेखन यासारखे घटक महत्त्वपूर्ण भूमिका बजावतात. पक्षपात आणि भेदभाव, बौद्धिक स्वातंत्र्य आणि पारदर्शकता यासह नैतिक बाबी काळजीपूर्वक संबोधित केल्या पाहिजेत. आधीच, भारतीय ग्रंथालयांनी स्मार्ट शेल्व्हिंग आणि ऑप्टिकल कॅरेक्टर रिक्विजिशन यांसारखी एआय साधने स्वीकारली आहेत.

सारांश, AI कडे भारतातील ग्रंथालय सेवांचे रूपांतर करण्याची शक्ती आहे, परंतु जोखीम कमी करताना त्याचे जास्तीत जास्त फायदे मिळवण्यासाठी तिचे जबाबदार आणि विचारपूर्वक एकत्रीकरण आवश्यक आहे.

संदर्भ:

1. https://www.researchgate.net/publication/338337072_Artificial_Intelligence_in_Libraries#:~:
2. <https://www.linkedin.com/advice/0/what-benefits-challenges-implementing-artificial>
3. <https://www.linkedin.com/advice/0/what-benefits-challenges-implementing-artificial>
4. <https://www.linkedin.com/advice/0/what-benefits-challenges-implementing-artificial>
5. <https://www.aje.com/arc/ways-artificial-intelligence-imp>
6. <https://www.lisedunetwork.com/impact-of-artificial-intelligence-on-library-services/#googlevignette>
7. <https://www.ibm.com/topics/artificial-intelligenc>
8. <https://hai.stanford.edu/sites/default/files/2020-09/AI-Definitions-HAI.pdf>
9. Okunlaya, R. O., सय्यद अब्दुल्ला, N., & Alias, R. A. (2022). आर्टिफिशियल इंटेलिजन्स (AI) लायब्ररी विद्यापीठ शिक्षणाच्या डिजिटल परिवर्तनासाठी नाविन्यपूर्ण संकल्पनात्मक फ्रेमवर्क सेवा देते. लायब्ररी हायटेक, 40(6), 1869-1892.
10. हुसेन, ए. (2023). लायब्ररी सेवांमध्ये कृत्रिम बुद्धिमत्तेचा वापर: संभावना आणि आव्हाने. लायब्ररी हायटेक न्यूज, 40(2), 15-17.
11. युसुफ, T. I., Adebayo, O. A., Bello, L. A., & Kayode, J. O. (2022). नायजेरियातील शैक्षणिक ग्रंथालयांमध्ये प्रभावी ग्रंथालय सेवा वितरणासाठी कृत्रिम बुद्धिमत्तेचा अवलंब. लायब्ररी फिलॉसॉफी अँड प्रॅक्टिस (ई-जर्नल), 6804.